קלף ודוכסוסטוס כו'. גויל הוא עור שלם אלא שהשירו השיער והיינו דאמר ברים בנא בתרא (דף ג.) גויל אבני דלא משפין אלמא שאינו מתוקן קרי גויל וכשחולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס ואומר ר"ת דבלשון [1] יון קורין לבשר סוסטוס ודוק פי' מקום כמו דוק פלן לכך קרי ליה דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס"ת תפילין ומזוזות לגד בשר ודלא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגרדין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ונשאר הדוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף וי"מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופלים וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת (ג) ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקרא ספר ולקמן משמע דכשרין וא"ת קלפים שלנו דלא עפילן היכי מיתכשרי ואומר ר"ת דתיקון שלנו חשיב כעיפון וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לא:) דקאמר קרע הבא בג' (ג) יתפור בג' אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד' אל יתפור ולא פליגי הא דעפיץ הא דלא עפיץ אלמא ס"ת בשר בלא עפיץ והייטו בתיקון טוב כשלנו ובפ"ק דגיטין (דף יא.) גבי שטר והא בעינן דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיץ משמע דאי לא עפיץ יכול להזדייף ופסול ותנן אבדי דשלנו אינו יכול להזדייף אלמא משום כעפיץ: **והא** מדקתני כיפא בו'. הוה מלי למיפרך גרייתא גופא ריש לקיפא ומשמע דאמתני' מהדר לפרוכי ותומר ר"י דכן מלינו בהמפקיד (נ"מ דף ל:) גבי ורמי גזל אגזל כו' דברי רבי טרפון ממאי דמתני' ר' טרפון היא מדקתני עלה דהיא כו' והוה מלי למיפרך הנהו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: **תנן** קלף בדי לכתוב עליו ב'. אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא"כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אכתי תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס וגרייתא נותנת שיעור לדוכסוסטוס בקלף אלא הכא סתם אגרייתא דלעיל: **אידי** ואידי אמזוזה הא דכתבה כו'. וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר ויש לומר דיתא ליה לקיומי לשיטת קמא דשני אמזוזה הכ"ל דה"מ למימר אידי ואידי אבשר. וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי"ל רב מפרש דרבי אחאי לא מפרש אלא אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: **תפילין** אגויל מי כתבינן. וא"ת הא דתנן בפ"ק דמגילה (ד' מ:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר"י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדלרשין הכתב בגמרא והיו ועוד דאפי' עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מלי למיתני שהספרים נכתבים על הנייר שאינו מתוק דדוקא על נייר מתוק פסול ס"ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח ברים פרק שמונה שרצים (נקמן קח.) וע"ע בירושלמי בפ"ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מתוק נמי ליפסול בספר תורה כדפסלינן מגילה דסוטה[1] משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דסוטה] היינו במתוק ואף על גב דלא פרש כדאמרן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר בתמה כדאמרינן במסכת סופרים: **הא** מורידין עושין. אע"ג דפרשת והיה אם שמוע לחוק מפרשת שמע עושין דקלפתר היינו שאם כתובה בסוף אחריה והיה אם אם שמוע בגלגלין אז אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש אם שמוע דלענין מזוזה אלמא דאינו לענין פרשת שמע: **השתא** דאתית להכי ב'. אומר ר"י דמילתיה דרב פתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה לענין תפילין קאמר ולא מלי קאי עד דמסיק השתא דלענין מזוזה קאמר והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אלא כפי מסקנא דשמעתין אות

[1] תוספתא דידים פרק ב. ב) [שם]. ג) ס"ת אלא, ד) מנחות (כ., ה) [עי' תוס' מנחות לא: ד"ה בשבר"מ]. ו) [בב"ר יד. ד"ה בגיל כתבו דבלשון מדי קורין וכו']. ז) [סוטה יז:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו' אמנם יראתי (קלף אין דוכסוסטוס (ב) תא"מ וב"ב אין ב"ת נירסת רש"י וכ"מ ליתא וכדמוכח בתוספות: (ג) תוס' ד"ה קלף כו' לכתוב עליהן ס"ת דבעיא ספר כל"ל ומיהת ותפילין ומזוזה נמחק: (ד) באר"ד בקומץ רבה דקאמר קרע הבא בג' יתפור אינו שיטת יעקב:

רבינו חננאל (המשך)

לרב שינה בזה ובזה פסול, ויקא מיפרקא חד פירדוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה שאין תנאי היא, ויקא קאי רב כיחיידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתניא כתבה של הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. ולישנא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבת על הקלף, יתילכן בתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מיכתבן על גויל, כי קתני גויל לענין מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתניא כתבה של הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. ואתיגן נמי לסיועיה לרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס, מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה, דייקינן מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין, דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין, ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף, שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין. (ואילו) (ואי לאו) קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא היא הא סיעתא לרב, דהא ר' מאיר היה כותב מזוזה על הקלף, ותפילין שבלו (ועל הקלף היו, אי לאו קדושה חמורה הוה מעבדן מזוזה. השתא דאיתית להכי ההוא דאוקמה רב פפא נמי לרב כתנא דבי מנשה (דאוקימתא) [ואוקמא] בתפילין. משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף, ודהדי היא נכתבת על הקלף, לרב נמי עיקר שמעתיה, תרצה הכין, דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין ונכתבת על זה ועל זה, אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס. וכן הלכה וכן מנהג. דיו כדי לכתוב ב' אותיות. דיו הוא [הדיו] שכותבין בו. דעדר [נ"א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. דתנא ב' אותיות שאמרו ב' אותיות (בקלף) [בדיו]. ב' אותיות בקולמוס. ב' אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב' אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין כי דיוהא ובין קלמרין צריך למיהוה יתר מב' אותיות דיכול למיכתב מינייהו ב' אותיות, משום שא"א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ"מ צריך שיעור בדיו שיכתבון בה, וליחייב על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו. דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, והניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי. פטור על הכלי וחייב על האוכלין. קומרין אשר כאן היא ששנינו בסדר טהרות קלמרין, ופירושו [בלשון ישמעאל] (אל)מחברא. וחנן קלמרין של יוסף הכהן

מוסף רש"י

קלף במקום בשר. קלף שנתכון עליו ממקום בשר (מנחות לב.). תפילין שבלו. תפילין קדושתן ממורה ממזוזה, שם כה תרגם פרשיות (מנחות לב.).

רבינו חננאל

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהו קלף דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, דאלמא בענין זה) בענין שיעור ב' פרשיות. (נ"א: והא מזוזה שתי פרשיות היא) ופרקינן מאי מזוזה דקאמר (נ"א: דקתני הבא, מזוזה שבתפילין. דקאי לה לתפילין מזוזה. (כלומר, בית אחד שבתפילין. שהיא כל בית פרשה אחת. ואקשינן נמי ומי קרית לתפילה מזוזה. ושנינן אין, דתניא רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים). ופירשתא, ר' יוסי הוא בקלף. מה לקלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין. מנהנא, מייתי בגילתא דעבדא בחמרי דמתא דשעיר, ומתח ליה עד דיביש וקלף ליה עד דהדר תרין פיסקי (אנפין). ונזהר שלא ינקב. וקאי קלף לחודיה, ומעבד ליה לקלף הוא אפא דמגילתא בכלפי בשר חוב בעפצא לשמה, וכותב פרשיות על פיקום בשרא). וההוא גיסא אחרינא דאקלף מיניה הוא הנקרא דוכסוסטוס, כורך בו את הפרשיות בקבאנא דהוא שילחא דתפילין. מנהנא הכין הוא. ופקאמר רב: כי היכי דכותבון תפילין ע' הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבון תפילין על דוכסוסטוס. דאיקליף מקלף [מן הקלף] א: כתב על זה כשר. ואם כתב על זה כשר. ומתחבינן ליה הלכה למשה מסיני תפילין על קלף. מזוזה על דוכסוסטוס. קלף במקום בשר. דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב עד דוכסוסטוס יצא, מיהא עד הקלף מצוה. ומתחבינן שינה בזה ובזה פסל. ופרקינן בשבת לענין מזוזה, ובגמרות (משנינן) לענין תפילין. ואפא דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא במקום שיער בודאי, ומי נואי דילה כתבינן. דהי (נ"א: והא) דאמרינן בגזוזה כותבין על דוכסוסטוס במקום שיער. לאו במקום שיער ממש. דאי ס"ד אפא דמגילתא היא, מרישא בהדיא הל"מ תפילין עד הקלף, והדר יצא מקום (נ"א: במקום) השיער גופו בכלל קלף. אלא ש"מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משם. שמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו, אין כותב שם כלום לתפילין, אלא מן אפיה אחרניתא. דוכסוסטוס עומד לבדו, והמקום שהיה דבוק בו, ואין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. והא שמעתא דהב דקאמר דוכסוסטוס הדי הוא כקלף, ויקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס, דקא מותבינן ליה

מסורת הש"ס

[1] עין ערוך ערך דכסוסטוס.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com